

BAZOVICA 2017

Udeleženke in udeleženci, znanci in znanke, pozdravljeni.

Spet smo v Bazovici, da potrdimo nekaj vrednot in zaobljub. Glede slednjih obstaja dvom, ali se jih držimo. O Bazovici ne nameravam govoriti z obujanjem dogajanja v letih Posebnega sodišča. Gre za znane zadeve. Posredujem Vam nekaj značilnih, navdušujočih ali protislovnih dogodkov ter, z vso skromnostjo, tudi napotkov.

Kot Svetoivančan, rojen nekaj kilometrov pod to gmajno, sem v prvih povojnih letih z odraslimi prihajal na zborovanja. Šli smo skozi Podlonjer, Lonjer, preko Ključa do Bazovice in sem-le, kjer je – dovolim si športno cehovski oklepaj – na poligonu vadil avstrijski vojak in leta 1912 nosilec prve slovenske olimpijske kolajne, sabljač Rudolf Cvetko. Ljudi je tedaj bilo za malo morje, kljub odsotnosti tistih, ki so odklanjali osvobodilne bojne zastave. Spomnim se, da sta učiteljica in katehet bila proti tedanji Bazovici.

Potem je prišlo leto 1948 in umanjkal je del drugih rojakov do leta 1956, ko se je Moskva pobotala z Beogradom. Zaradi tistega polemičnega stanja se mi je z dozorevanjem in spoznavanjem družbenih silnic oblikovalo prepričanje, da narodnost sicer ni naravna temveč dolgoročna zgodovinsko pogojena kategorija, da pa je, v primeru ko je teptana, ovirana ali postavljena v dvom, njeno potrjevanje revolucionarna kategorija enako kot sociala in je ne sme, do polne uveljavitve, nadomestiti napačno dojet levi internacionalizem, še manj sedanja desna globalizacija.

Zainteresirani urejevalci sveta so menili, da bodo globalizirali zgolj gospodarstvo, a za njim so prišli tudi ljudje; zato sedaj zahteve po žicah in zidovih.

Dolgoročno jedro udeležencev Bazovice je vztrajalo in v okviru istega jedra sem v krogu taborniške organizacije, ki za častno stražo skrbi od leta 1953 dalje, prihajal k spomeniku z izletov iz različnih smeri. Napovedovali smo kasnejšo pobudo, ki vsako leto popestri to zborovanje s slikovitim spustom s Kokoši. Bilo je okrog leta 1960, ko smo po prihodu na prireditveni prostor, tam za ograjo in brez protokolarnega dovoljenja, intonirali KOT ŽRTVE STE PADLI V BORBİ ZA NAS, DA SREČO SVOBODO BI UŽIVAL TRPIN, DO SMRTI SVOBODI JE SLUŽIL VAŠ GLAS, POGUMNO STE ZRLI V GOTOVI POGIN. Pesem ŽRTVAM je nastala ducat let po tukajšnjem streljanju kazenskega voda, a miselna, čustvena in tudi časovna povezava je pač samoumevna. Morda je to botrovalo prepovedi Kvesture, da bi pesem uradno zapel bazoviški pevski zbor. Za nas je bilo samoumevno, ker smo sicer vsakega 22. julija in 1. novembra polagali vence pred spomenike padlim v NOB, a smo na poletnih taborih poslušali tudi razlage o TIGRU, organizaciji Borba, briških Črnih bratih in kobariškem poskusu atentata; samega Kavsa smo srečevali na stopnicah tiskarne v Ulici Montecchi, Jelinčiča na sedežu v Ulici Roma, Špangerja na sedežu v Ulici Geppa. Njegova knjiga Bazoviški spomenik je bila obvezno čtivo. S Sardočem smo modrovali o gorskem ilegalnem samohodstvu. Poznali smo in imeli za sorodnike udeležence odmevnega mladinskega sestanka na Čavnu, ki so postali visoki častniki JLA, ne pa vsi zamolčani in pozabljeni, kot se rado zatrjuje.

Leta 1965 se je zgodil STEDO – Spominski tek ob dnevu osvoboditve. Pobudo in organizacijsko dinamiko je dal, najprej mentor in nato kolega v stroki, Bojan Pavletič. Štafetni tek je vodil udeležence skozi do potresa malokomu poznanih vasi v Benečiji, preko Brd in Gorice, Doberdobskega in Tržaškega Krasa, skozi Trst in dolinski Breg do tega spomenika. Zamisel je uresničilo nekaj sto tekačev, tekačic, redarjev in spremljevalcev iz športnih ter kulturnih društev, časnikarjev in vidnejših zastopnikov naše skupnosti. Tu, na prireditvenem prostoru pa že na pogled simbolno kakovosten premik: zadnja skupina tekačev je pritekla do spomenika Bidovcu, Marušiču, Milošu in Valenčiču skozi špalir, ki so ga oblikovali na eni strani taborniki, na drugi skavti.

Sledila so si nihajoča dogajanja tudi izven te zamejske simbolike, a prav z njo želim nadaljevati. Skupina odraslih goriških skavtov me je prejšnjo zimo povabila, naj jim z drugačno stopnjo znanja o življenju v naravi posredujem izkušnje nočnega premikanja in vedenja v poraslem svetu. Vedeli so, da se ne bom pokrižal ob njihovem začetnem in končnem pozdravu. Jaz sem vedel, da jih ne bom spreobrnil k svojemu doživljanju narave brez Stvarnika. In smo šli. Ponoči. Oni so pristneje prižigali ognje, jaz sem hitreje postavljaj zavetišča, oboji pa smo se tako premikali, da nas je divjad zaznala šele, ko smo bili sto metrov daleč. Oni so nosili v sebi poduk polkovnika Baden Pawla in verjetno Kiplinga, jaz pa lovca in ostrostrelca v Ukani, Toneta Svetino, njegovo Ugaslo ognjišče, njegovo Steno in deloma Ognjeni plaz. Med skupno izkušnjo smo ponovno spoznavali, da smo si sicer različni, ne pa nasprotni! In nadaljujem. Pred desetletjem Soška regata ni sovpadala s slovesnostjo pod Kokošjo. Zato smo si v Gorici pohodniški dolgoprogaši zamislili namakanje rastlinja okrog spomenika z vodo iz Soče. Od soškega brega smo odšli na predvečer in naslednji

dan popoldne pravočasno prišli na shod. Izpostavim Vam tri vidike. Pohodniško smo, kot sicer mnogi drugi z vozili, povezali Goriško in Tržaško, kar ne škodi. Bili smo isti, ki smo v tistem obdobju pet let zapored v enem mahu obhodili vse vipavske napise TITO, kar zanika prepričanje nekaterih, da eno izključuje drugo. V svojem izkustvenem okolju nisem nikjer in nikoli naletel na izključevanje Bazovice na račun Gore nad Rihemberškim gradom, Črnega hriba nad Renčami ali Sabotina. Našel se je nekoč nekdo, ki se je začudil - vedoč, da na pohodih v spomin na prenos ranjencev po Trnovskem gozdu ali pred spomeniki padlim nosim titovko - ko me je videl v mestnem središču s kapo in napisom TIGR. „Med mojo generacijo se je pač tako kalilo jeklo«, sem mu dejal, Ločevanje, trganje povezav med pokrivaloma je pač bil njegov problem. In tretji vidik: podobnih pobud, nastalih tudi mimo ustaljenih odborov, a ne v polemiki z njimi, naj bi bilo kar nekaj. Udeležba bi na teh srečanjih bila številčnejša in občutena ne le kot septembrska uradna dolžnost zavednih Slovencev.

To, o zavednosti, ki še kako sodi v Bazovico, mi en vidik ni jasen, in sicer visoko doneče pozivanje oziroma kar zahteva po zavednosti. To je, kot če bi si planinci pričakovali od ostalih občanov, da vzhičeno doživljajo gorski svet. Do zavesti pelje tankočutna pot vzgoje in usvajanja doživljavaev, jezika, krajev, poezije in proze, panoram, športnih dosežkov, televizijske privlačnosti, domislic in iskrivih besednih iger. Sama zahteva je enaka poskusu podtalnega vplivanja na šolarčka, naj vendar na slovenski šoli govori v materinem jeziku, a se izkaže, da mu je mati Furlanka! Do narodne zavesti je pred desetletji prihajalo samodejno, sedaj pač ni več tako in je treba v tekmovanje s številnimi drugimi zavedanji. Treba je vstopati v romjanske, špeterske in slične razrede.

Za zaključek še o eni pojavnosti. Na eni strani včasih izjemno kritičen, tudi žaljiv odnos do krovnih organizacij, na drugi pa pričakovanje, da bosta kot čarodejki rešili vse mogoče. V eno nisem nikoli sodil, čeprav marsikdaj z njo sodeloval na velikih projektih; znotraj druge se že leta ne pojavljam, a ju ne tožim za vse pomanjkljivosti in pozabljivosti. Gre, če smo zelo široki, za dvajset oseb, ki naj bi reševale bitje in žitje naše razvejane stvarnosti. Ko pa to storijo, na primer v zvezi s priimki, osebnimi izkaznicami in uporabo jezika v javnih uradih, ju mnogi kritiki puščajo na cedilu. Pogostni so očitki, da je v preteklosti in sedanjosti kdo pozabil na neko žrtev ali zaslugo, da je kdo drugi bil sicer počaščen, a premalo (sic!), da sta krovni zanemarili obletnico, da je v Trstu bila javna počastitev rojstnega dne odmevnega pisatelja le ena in edina itd. itn.

Kako bi lahko bilo drugače? Lansko leto me je prešinilo, da Gorica nima obeležja o ustanovitvi odbora Osvobodilne fronte leta 1941. Sedemdeset let je šlo mimo! Mogoče bi bilo pokazati s prstom na razne odbore, dejal pa sem si: krovne organizacije so s članicami civilna družba v odnosu do državnega in deželnega ustroja, v njunem okolju pa lahko obstaja gibčnejša in učinkovita civilna „poddružba«. Skratka: v mestu se je zbralo petinsedemdeset oseb mlajših od petdeset let. Priložnostna Skupina OF se je po spletu izobraževala, izdala knjižico, naročila kovinsko ploščo in jo na namenski prireditvi namestila. Vse s samopriskom! Uradu za Slovence po svetu, kamor se navadno javljajo vsi, ki si nekaj zamislijo glede pravic, obstoja, razvoja, nastopanja, tiskanja, postavljanja obeležij in še česa, smo prihranili dodatno preglavico. Stvarnosti ni dovolj opazovati in razlagati. Stvarnost je treba spreminjati, mi pravi moj miselni svet. Ali niso tako ukrepali tudi člani Tigra, Borbe, Črni bratje, celo svečeniki sv. Pavla, kasneje Pinko Tomažič in na desetine obtožencev 2. Tržaškega procesa, Anton Šibelja Stjenka in Vojkovci, Gregorčičevci, Kosovelovci, Gradnikovci ter borci Bazoviške brigade?!? Simbolno: od „Bazovice« do „Bazoviške« in današnjih dni ter naprej.

Aldo Rupel